

אוצר - הלכות

לערב פסח שהל בשבת - תשפ"א

תמצית הלכות הנחוצות לחג הפסח הבעל"ט

על פי פסקי מרנא "השבט-הלוי" זצקללה"ה

שנאמרים בביהמ"ד "שבט הלוי" אחוזת ברכפלד - מודיעין עילית

ע"י הרב אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א

ראש כולל ישועות יעקב ומח"ס המינים המהודרים

זמני כניסת שבת וחג הפסח (שעון קי"ץ)

מוצאי שבת זמן ראשון	מוצאי שבת זמן פסח	הדלה"נ ערב ש"ק	ירושלים
7:32	7:32	6:19	ירושלים
7:34	7:33	6:34	בני ברק
7:34	7:33	6:27	חיפה
7:32	7:32	6:28	מודיעין עילית
זמן ר"ת 8:13	זמן ר"ת 8:12		

יום חמישי י"ג ניסן

- א. הבכורים מתענים ביום חמישי. הנהגים לפטור עצמם בסיום מסכת יסיימו ביום ה', ואינם חייבים שוב לצום בערב שבת. (שו"ע תע ב).
- ב. בודקים את החמץ בלילה: אור ל"ג ניסן בודקים את החמץ מיד אחר תפילת מעריב. (שו"ע תמד א)¹
- ג. מברכים על בדיקה זו. אחר הבדיקה מבטל את החמץ, ומצניע את מזה שנשאר, כבכל שנה. (מ"ב תמד ס"ק א).
- ד. זמן מכירת חמץ: נחלקו גדולי הפוסקים עד מתי מוכרים את חמץ לנכרי ביום שישי. דעת המהר"ם שיק (או"ח קכ) שיש למכור עד שעה חמישית ביום כמו בכל שנה, ואף שמוותר לאכול חמץ כדי שלא ילמדו לשנים אחרות. ודעת אמרי יוסף (ח"א קמו) שאפשר למכור עד כניסת שבת. השבט הלוי פסק כמהר"ם שיק שיש למכור את החמץ עד שעה חמישית [במודיעין עילית 1:02] כמו בכל השנים. (מבית לוי)²

יום שישי - ערב שבת

- א. תפילת שחרית אומרים מזמור לתודה, ולמנצח. (מבית לוי)
- ב. יזהר לאכול חמץ במקום מיוחד, וכן לא יאכל במקומות שהניקוי קשה בהם כגון שטיח או כסאות עם חריצים. לאחר האכילה ינער את בגדיו, ויכבד את מקום האכילה. אם נותן לבניו הקטנים חמץ יזהר שיאכלו במקום אחד מפני שצריכים להיזהר שלא יפזרו החמץ, ואז יתחייב שוב לבדוק את כל ביתו. (משנ"ב תמד ס"ק ג; תלד ס"ק ג).
- ג. ביום שישי שורפים את חמץ בתחילת שעה שישיית כמו שאר שנים, שלא יבאו לטעות בשאר שנים.³ (שו"ע תמד ב). ואין מבטלים את חמץ אחר השריפה (משנ"ב ס"ק י), אלא יבטלו בשבת לאחר שסיים לאכול חמץ, ויזהר שיהיה הביטול לפני סוף שעה חמישית. [הנהגים לומר יה"ר אחר שריפת חמץ, אפשר לומר לאחר שריפת חמץ. (ויחי יוסף מפאפא). ויכול גם לומר בשבת לאחר הביטול. (הגאון רבי שריה דבילצקי זצ"ל)].
- ד. אם יש לו ערבות מחג סוכות טוב לשרוף החמץ בהושענות, הואיל ואיתעביד בו מצוה הודא ליתעביד בו גם מצות תשבתו. (משנ"ב ס' תמה ס"ק ז).
- ה. השנה מותר להקזיז דם בערב שבת. (כף החיים תסח ס"ק ב בשם יפה ללב).
- ו. מצוה להתרחץ וליטול את צפרניו, ואם שערות ראשו גדולות מצוה להסתפר בערב יום טוב, וללבוש בגדים נאים כמו בשבת. (רמ"א תעא ג; רס א). וכתב המשנ"ב (תעא ס"ק כ"ב) אחר הצות ילך לבית המרחץ ויטבול לכבוד הרגל.⁴
- ז. אלו שיש להם בגדים מיוחדים ליום טוב השונים⁵ מכל שבת, ילבשו אותם כבר בערב שבת. (מרנא הגר"ח שליט"א).

הכנה לסעודות שבת

- א. אוכלים סעודת ליל שבת ושבת בבוקר עם לחם משנה חמץ ככל שבת. לכך יש להכין לפני שבת את הכמות המדויקת של חמץ שיאכלו בוודאות בסעודות, וכדי לקיים לחם משנה אם יש צורך יקחו לחמניה או פיתה או יכין חלות קטנות. ולענין סעודה שלישית נרחיב לקמן.
- ב. המובחר שייכנו את כל מאכלי שבת בכלי פסח הכשרים לפסח, ולהעביר אותם לכלים חד פעמים, ואחרי אכילה יזרוק את הכל לפח אשפה. ויאכל פת חמץ רק בהמוציא.

¹ אסור לאכול קודם הבדיקה (משנ"ב תע ס"ק ו). אך מותר לטעום פת עד כביצה ולא יותר, וכן מותר לאכול פירות בשיעור גדול יותר.

² סיפר הגאון רבי ישראל זיכרון שליט"א מאת דאתרא א. ברכפלד, שהיה מעשה אצל מרן הגאון רבי נסים קרליץ זצ"ל בעל "חוט שני" שאחד השנים בא למכור חמץ לאחר זמן איסורו, ומרן זצ"ל שאלו מדוע בא עכשיו אחה"צ, ענה בשנה שעברה ג"כ מכר בערב פסח אחר הצהריים, ומרן אמר לו שנה שעברה היה ערב פסח שחל בשבת והיה מותר, אבל עכשיו לאחר זמן איסור אכילת חמץ אסור כבר.

³ לאכול חמץ אחר שריפת חמץ ביום שישי. מדינא מותר לאכול חמץ עד זמן איסור בשבת, רק צריך שמירה יתירה שלא יבאו לידי תקלה. דעת הגאון רבי מאיר בראנסדארפער זצ"ל שהמדקדקין נוהגים שלא לאכול עוד חמץ מזמן הביעור ואלו, עד סעודת ליל שב"ק, ואז אוכלים חמץ רק מה שצריך לסעודת שבת, וכן נוטה קצת לשון השו"ע: 'מבערים הכל'.

וענין שו"ע הרב (תמד ב): 'ביום ערב שבת צריך לבער כל החמץ שברשותו, ולא ישייר ממנו רק מזון ב' סעודות לשבת'. לפי דבריו משמע שמשאיר רק מה שצריך לסעודת שבת, ולא גם כדי לאכול ביום שישי. ובסעיף ה' כתב: 'כשמבער החמץ בערב שבת, אע"פ שמן הדין יכול לבערו סמוך לחשיכה, ואין צריך לבערו קודם חצות היום כמו בשאר כל השנים, שהרי מותר לאכול עד למחר בשעה ה', מכל מקום טוב לזהר לבערו בערב שבת קודם חצות היום, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים לבער גם כן אחר חצות היום בערב פסח'. ע"כ. לפי"ז קאי גם על אכילה בשנה זו לאחר שריפת חמץ דהרי מבער הכל. אך המנחת אלעזר (ס' נט) כתב דמותר לאכול, ולא שמענו חומרא זו. וכן מובא מהקהילות יעקב זצ"ל (אורחות רבינו ח"ב עמ"י).

⁴ ראויו לכל אדם לטבול עצמו בערב יום טוב, זכר למקדש שהיו כל ישראל מחויבים לטהר עצמם ברגל, ליראות בבית המקדש. (חיי אדם כלל עט סעיף א). ובספרו זכור תורת משה (סימן א) כתב: יוכל האדם להתבונן ולנסות כי כאשר יכיון האדם את דעתו והיה יראת ה' בלבו באמת, והיה מעשיו רצויים, אזי בודאי לאחר שטבל בערב שבת בכוונה רצויה לקבל קדושת שבת, יבין בדעתו שנתוסף לו נשמה יתירה, כי ירגיש בנפשו יראת רוממות שבאה לו עד שתבער בו אהבת ויראת ה', וזה בדוק ומנוסה מכמה אנשים כמה פעמים בלא שום ספק אבל כשאין נשמתו טהורה, אז לא ירגיש בקדושת שבת.

בגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת. (שו"ע תקטק א). משום דחייב בשמחה (מג"א הובא במשנ"ב ס"ק ב).

- ה. הרוצה להכין מאכלים בכלי פסח ולהעבירם לכלי חמץ, ימתין עד שיתקררו המאכלים⁶, [שלא יהיה חם שהיד סולדת בו], ואפילו לא יוציא בכף של פסח ויניחו בכלי חמץ. או יערה לכלי אחר (כלי שני) של פסח ומשם לכלי חמץ נקי.
- ד. עבר ועירה תבשיל רותח מכלי פסח לכלי חמץ מותר בדיעבד. (חק יעקב או"ח תנא ס"ק נה, הגעלת כלים הגר"צ כהן פ"ג הל' יט).
- ה. כתב המשנ"ב (תמד ס"ק יד) יש שנהגו שאחר התפילה אוכלים מאכלים קרים של חמץ, מפני שיש חמץ שנדבק לכלי כגון קוגל אטריות או גריסים או דיסה לתינוק וכדומה, ויצטרך להדיחם אחר האכילה משום איסור חמץ, ואסור להדיחם בשבת כיון שאין צריך להם שוב באותו יום.
- ו. לאחר הצות היום אוכלים תבשילים חמים שעמדו בתנור ושנתבשלו בכלים של פסח, ויוצאים בזה סעודה ג'. (משנ"ב תמד ס"ק יד).
- ז. אכילת חמץ (צ'ולענט) עם קמניות בערב פסח שחל בשבת לבני אשכנז מותר.⁸ אך מכל מקום אין כדאי מפני כלי הפסח. (חק יעקב תעא ס"ק ב; אגרות חזו"א ח"א קפח; שו"ת שבה"ל יא קטז). אך אם מבשלים בסיר חד פעמי, ויש לו מקום על הפלטה או הבלעך [פח] שעל הגז שמכוסה בנייר כסף כפול שגם אם ישפך לא יאסר הפלטה של פסח, יכול להכינו. ויש לשים לב שאריסים ובורגול וכדומה הוא חמץ גמור.

הצות ליל הסדר ביום שישי

- א. צריך להכין ביום שישי כל הדברים הנצרכים לשבת, וכן הנצרכים למוצאי שבת - ליל הסדר. כדי לסייע לציבור, ובפרט לאלו שעורכים פעם ראשונה ליל הסדר בביתם, ערכנו רשימה של דברים מצויים: לצלות הזרוע, והביצה. לבדוק את עלי החסה. לפורר את חריין למרור.⁹ [ויכניסו מיד לתוך קופסה סגורה ואטומה שלא תפוג החריפות]. להכין את החרוסות. לבשל ביצים לשבת, ביצה לזכר חגיגה. להכין מי מלח. לפתוח את בקבוקי היין והמוץ ענבים והשתיה. נר שדולק 48 שעות [בחור"ב 72 שעות], כדי שיוכלו להדליק נר של יו"ט. להכין הנרות לשבת וליו"ט במוצאי שבת. לכתחילה יכין פתיל צף לשבת וליו"ט.¹⁰ ומי שמכין פתילות לבד לשבת יכין גם ליו"ט ולשבת שביעי של פסח.¹¹ לפתוח אריזות מערב שבת ויו"ט. בדיקת כפולות במצות. הפרשת חלה מהמצות. הפרשת תרומות ומעשרות. מפות חד פעמי לשבת וליל הסדר וליו"ט בבקר. תאורה [שעון שבת] לשבת. ובפרט לזכור לסדרו למוצאי שבת ליל הסדר שגומרים מאוחר. נר יקנה יו"ט.¹² אלו שנוהגים שמכנים מים לכל הפסח, ועוד דברים שמכנים לכל מי הפסח. לבדוק את הגדות של פסח אם לא נדבקו הדפים, ובהגדות חדשות להפריד הדפים. אם יש תאורה במקרה או במקפא לכבות אותה.
- ב. אלו שיש להם שיניים תותבות או סתימות או כתרים או גשרים ליישור שיניים או פת מתכת, לא יאכלו חמץ חם שהיד סולדת בו, 24 שעות קודם סוף זמן אכילת חמץ. [יש המחמירים החל מ-40 מעלות להחשיבו יד סולדת].
- ג. שיניים תותבות אלו טעונים הכשרה, אם יכול להגיעל ע"י עירוי מכלי ראשון מה טוב, אבל אם יש חשש קלקול ישירים בכלי שני, וינקם היטב כמה פעמים. (מבית לוי).
- ד. הנהוגים בכל שנה לאפות מצות אחר הצות נוהגים גם השנה. זכר לשאר שנים, אולם אין צריך לומר באפיית המצות כל הפרורים יהיו הפקר, מפני השנה מותר דלא נאסר עדיין לאכול חמץ.¹³ [שו"ע תנא ח; משנ"ב ס"ק יו]. וכן נהג מרנא שבט הלוי זצ"ל לאפות מצות מצוה אף בשנה זו. (הגדש"פ - שבה"ל).
- ה. איסור עשית מלאכה השנה נוהג כמו בכל ערב שבת, ואין חומרא של ערב פסח. (מבית לוי).

סעודה שבת

- א. אוכלים סעודת ליל שבת וכן שבת בבוקר בפת חמץ ולחם משנה. ולכן יכינו קודם השבת כמות המדויקת לאכילת פת ולחם משנה.
- ב. לענין סעודה שלישית, כתב המשנ"ב שדעת אחרונים לחלק את הסעודה בשחרית של פת לשתים, ויוצא ידי סעודה שלישית, וכ"כ הגר"א. אולם במוצאי שבת דווקא אם יש לו שהות לברך בינתיים, ולהפסיק איזה שהות כדי שלא יהיה בכלל ברכה לבטלה. ובשו"ת שבט הלוי (יא קטז) הוסיף גם שלא יהיה אכילה גסה. וכמוכן שכל זה רק באופן שלא יבאו מחמת זה ח"ו לאכילת חמץ לאחר זמן איסורו.
- ג. אך יש הסוברים שעדיף שלא לחלק את הסעודה לשתים, אלא יאכל סעודה אחת מפת משום ששיטת רש"י (פסחים יג.) ותוס' (שבת קיח. ד"ה במנחה) דאין לאכול סעודה שלישית שחרית.¹⁴ וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל שלא חילק את סעודתו, ואכל רק סעודה אחת בבוקר. ולדעה זו לאחר הצות יקיים סעודה שלישית בשר ודגים או בפירות.¹⁵ ועדיף לקיימו בבשר ודגים מפירות. (משנ"ב תמד ס"ק ח) או עוגה כשרה לפסח. (שו"ת שבה"ל יא קטז).
- ד. אף מי שחילק סעודתו בבקר יאכל שוב סעודה שלישית מבשר ודגים או פירות או עוגה כשרה לפסח. (חמד משה ס"ק ב, ודע"ת, חזו"א באגרת ח"א קפח).

⁶ מפני שאם מערה מאכל חם מכלי פסח לכלי חמץ, נפלט הבל חמץ מהכלי תחתון, ועלה לכלי עליון דרך אדי הקילוח. (רמ"א יו"ד קה ג.) ואף שכתב הרמ"א (או"ח תנא א) שבחמץ מחמירים בכלי שני, כתב הא"ר (או"ח תמד ג) שבעירוי בכלי שני לא מחמירים. וכן נקט פרמ"ג (א"א ד). (ער"פ שחל בשבת להגר"צ כהן זצ"ל.) ועיין ט"ז (או"ח תנב סוף ס"ק יא) הנשים נוהגות... וכתב שעה"צ (תמד ס"ק ד) אין לערות רותח לתוך כלי חמץ מכלי פסח, אם לא שרצה שלא לשמש בקדרה זו שיערה מתוכה עד לאחר פסח. (פרי מגדים ודרך החיים).

⁷ כלי ששואב כלי ראשון או כלי שני אם משהה את הכלי שנוטל את תבשיל. (שו"ע הרב סעי' כח; משנ"ב ס"ק כ; ועיין משנ"ב שיח ס"ק פז).

⁸ לעדות המזרח נוהגים היתר בכל ימי חג הפסח.

⁹ אם חושש שתפוג החריפות עד ליל הסדר יפורר במוצאי שבת בשינוי. (שעה"צ תקד ס"ק לו; שו"ת שבה"ל יא קטז).

¹⁰ אמנם להכניס הפתילה לתוך החור של השעם מותר מדינא, אולם לכתחילה ראוי להכין את כל הפתילות לצורך יו"ט. וכתב רבינו בשו"ת שבט הלוי (ט קכח ב) 'ואני לעצמי נהגתי להכין הכל לפני יו"ט'.

¹¹ רמ"א (תקמא א) ומשנ"ב (שם ס"ק ג). יש שמחמירים בזה ואף לגדל מצמר גפן שאינו שזור ג"כ יש לזהר לעשות מקודם. ועיין בח"א שכתב שלכתחילה נכון להכין מערב יו"ט. אך בדיעבד מותר לגדל מצמר גפן. וכן בברכי יוסף כתב שהמנהג פשוט להתיר.

¹² עיין לקמן איך נהג מרנא השבט הלוי צצוק"ל.

¹³ מרנא השבט הלוי צצוק"ל סיפר על מן החת"ס זצ"ל בשנה שחל ליל הסדר במוצאי שבת היה אופה מצות מצוה במוצאי ש"ק.

¹⁴ השו"ע הרב לא כתב עצה זו, ולשיטתו דס"ל (או"ח רצא ב) מצות אכילת סעודה ג' הוא רק אחר שש שעות ומחצה, ואם לא כן לא קיים מצותה.

¹⁵ המקיים סעודה שלישית בפירות, כתב השל"ה שלכתחילה יקח משבעת המינים, כדעת שבלי הלקט להעדיפם. וכתב הכף החיים שהטעם משום שמבשרים ברכת מעין שלש. (דרשו).

סדר יום השבת - י"ד בניסן

ה. הרוצה לאכול את הפת בחדר שקל לנקותו כגון המרפסת, ישתדל לקדש ולאכול בחדר שבו הנרות דולקות.¹⁶ יכול לאכול כזית פת בחדר אחד ולכוין להמשיך הסעודה בחדר אחר, לאכול מאכלי שבת שנתבשלו בכלי פסח. וברכת המזון יחזור לברך במקום אכילת פת, ויחזור לאכול עוד מהפת ויברך ברכת המזון. (שו"ע קנח ב, שו"ת מנחת יצחק ו מח).

א. משכימים להתפלל בשבת, ולא יאריכו הרבה כדי שיהיה להם שהות ולא יבואו לידי מכשול. (משנ"ב ס"ק ט). ובשו"ע הרב (סעי' ז) כתב יש להזהיר לש"ץ שלא יאריך בתפלה בשבת שהחית משום אכילת חמץ שלא יבואו לידי איסור. ואם ממהרים או הזמן דחוק לא יאמרו אנעים ומירות, ועדיף שלא לאומרו מלאומרו במהירות. (קיצור של"ה עמוד קמב וחק לישראל הגר"י וולף)

ב. בתפילת שהחית אומרים פיוטים של שבת הגדול.¹⁷ כתב בן איש חי (פ' צו) דלא יעשו הוספות בקריאת התורה. ומפטירין וערבה. (לבוש תל א; שו"ע הרב תל ג; באר היטב; סידור יעב"ץ. וכן נהגו אצל מרנא החת"ס, מנחת אלעזר א"ח ס' לה). ודעת הגר"א הפטרת פרשת צו כה אמר ה'.¹⁸

ג. אין אומרים אב הרחמים, ובתפילת מנחה אין אומרים צדקתך. (פרמ"ג רפד ח).

ד. סעודת שבת אוכלים ומסיימים קודם סוף זמן איסור אכילת חמץ.

ה. אישה שקמה מאוחר, ואם תתפלל כסדר הרגיל לא תספיק לאכול פת בסעודת שבת, תתפלל תפילה קצרה, וישבו מיד לסעודה, ואח"כ תתפלל כהרגלה. (נטעי גבריאל פ' כא).

ו. אולם אם איש שקם מאוחר זמן מועט לפני סוף זמן המותר באכילת חמץ, אם יש לו שהות לומר ברכת התורה, ברוך שאמר וישתבה, ברכת ק"ש ושמו"ע דשהחית, יעשה כן, ותיכף ומיד יקדש ויאכל כביצה לפני זמן חלות איסור זמן אכילת חמץ. (שו"ת שרגא המאיר ח"ב סב). ואם מחמת קוצר הזמן לא יספיק להתפלל גם באופן זה, אין שום היתר לו לאכול קודם התפילה. ולא נאמר מטעם עונג שבת שמותר לו לאכול קודם התפילה. (שו"ת משנה הלכות ח"ח ס' קצ).

ז. אחר סעודה ינער המפה והפרורים, ואח"כ יטאטא מקום שאכל.¹⁹ [במקום מרוצף והמטאטא רך]. ויזרוק הפרורים לתוך ביהכ"ס, והמטאטא ינער ע"ג ביהכ"ס. [וצריך להיזהר שלא יגרם נזק וד"ל]. או ברה"ר [במקום שיש עירוב] או יניחנו במקום הנמכר לגוי. ינער את בגדיו, ויבדוק אם לא נשארו פירורים בקפלי הבגדים. [במנז' טע]. וכן ינער וינקה שערות שפמנו וזקנו, וכן המגבות.

ח. אחר הסעודה ינקח פיו והשיניים²⁰ משיירי החמץ. מי שיש לו שיניים תותבות ינקם במברשת יבשה עם קצת לחלוחית מים על השיניים, וינגבם היטב, ואח"כ יערה עליהם מים רותחים מכלי ראשון, ואין בו איסור משום תיקון מנא. אלו שיש להם סתימות או כתרים וכדומה יקפידו לא לאכול חמץ הם שהיד סולדת בו 24 שעות לפני סוף זמן אכילת חמץ, וכן יקפדו שלא לטבול חלה או עוגה במשקה חריף משום שדבר חריף מבליע בשיניים כמו דבר רותח. (פסקי תשובה).

ט. אם נשאר לו חמץ יכול לתת לגוי ע"מ שלא לצאת לרשות הרבים, ודוקא דבר מועט. (שו"ע תמד ד).

י. לפני זמן הביעור לאחר שביער כל החמץ, אע"פ שלא נשאר לו חמץ ידוע, מבטל את החמץ באמירת כל חמירא, כפי הנדפס. וכן יכול לומר בשבת יה"ר שנוהגים לומר תמיד לאחר שריפת חמץ.

יא. חמץ שנשאר לאחר זמן איסור הוי מוקצה, ואסור לטלטלו, וכופה עליו כלי עד מוצאי יו"ט ומבערו. (שו"ע תמד ה; ומשנ"ב ס"ק כא).

יב. תפילת מנחה אף שיש שלא מתפללים מנחה גדולה בשבת,²¹ מכל מקום הנוהגים לאכול סעודה שלישית אחר המנחה בשבת זו מתפללים כדי למהר לאכול סעודה שלישית קודם שעה עשירית. (הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד; דרכי חיים ושלום אות תקסא). וכן נהג מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל. וכ"כ שו"ת מנחת יצחק (ח"ח לט ג). מרנא השבט הלוי נהג להתפלל מנחה גדולה, אמר שיעור בהלכות הקרבת קרבן פסח ברמב"ם, ואח"כ אכל סעודתו במיני תבשלים לסעודה שלישית. (שמעתי מהרב א. י. גולדשטיין שיחי).

יג. יקיים סעודה שלישית לאחר הצות כבשר ודגים או כמיני פירות,²² ואף אם חילק סעודתו ראוי לאכול שוב. (חמד משה תמד ס"ק ב; דעת תורה תמד; אגרות חזו"א ח"א קפח).²³ ויוכל לקיימה אפילו אחר שעה עשירית. אך בכ"ז יזהר שיאכל רק מעט ולא למלא כריסו כדי שיאכל מצה לתיאבון.

יד. האוכלים שרויה יכול לקיים סעודה שלישית בתבשיל מוונות מקמה מצה [כגון קניידלך]. אך האוכלים מאכלים מקמה מצה צריכים לאוכלם קודם שעה עשירית (שו"ע תמד א; משנ"ב שם ס"ק ח).

טו. כתב הרמ"א (ת"ל א') נוהגים שבשבת הגדול אומרים עבדים היינו וכו', לפי שבשבת הגדול היתה התחלת הגאולה והנסים. ואף כששבת הגדול הוא ערב פסח אומרים עבדים היינו. לדעת הגר"א אין אומרים 'עבדים היינו' בשבת הגדול. (בי' הגר"א שם; בה"ל שם).

טז. כמנחה מפסיקים לומר ברכי נפשי.

יז. מותר ללכת לישון בשבת אהה"צ כדי שיכלו להיות ערים ולעסוק במצות סיפור יציאת מצרים, אבל לא יאמרו בפה זאת. (משנ"ב רצ ס"ק ד).

¹⁶ שו"ע (רעג ז) ומשנ"ב (שם ס"ק לב). ואם אינו יכול לאכול שם, כדי שלא יהיה ברכה לבטלה על הנרות תשהה האשה ליד הנרות שיעור זמן ניכר שתהנה מאור הנרות. וכן יש להזהר שלא להניח את הנרות על המפה שאוכלים עליה חמץ, כדי שיוכל לסלקה אחר כך. אלא יניח מפה נוספת, ואז מותר לסלקה. עיין שו"ע (רעט א).

¹⁷ בשנים תשנ"ד ותשס"א אמר מרן זצוק"ל לומר הפיוט המתחיל אלקי הרוחות רק מיין כי יתאדם, כי חלק מההלכות המזכרות שם כגון הגעלת כלים אין שיכות עתה. [ויש נוהגים לומר החלק הראשון של הפיוט בשבת הקודמת]. (מבית לוי).

¹⁸ השולחן ערוך הרב (תל ג) ביאר: ונהגין במדינות אלו כששבת הגדול הוא ערב פסח מפטירין בו במלאכי וערבה וגו', לפי שבאותו פרשה כתוב הביאו המעשר אל בית האוצר וגו', והרי זה מעין המאורע שבערב פסח הוא זמן הביעור דהיינו שבערב פסח של שנה הרביעית שבשמיטה ובערב פסח של שנה שביעית שבשמיטה, חייב כל אדם להוציא מביתו כל המעשרות שהפריש מתבואתו כל הג' שנים שעברו מהשמיטה, והיו המעשרות שהפריש מונחים בביתו, ובערב פסח זה מחויב להביאן לבית הלוי. וכן כתבו בלוח א"י ובמבית לוי להפטייר וערבה.

¹⁹ אם אכלו בחצר או במרפסת פת ושאר הסעודה בבית, אף שלא אכלו בבית פת, יכולים לברך בבית. (ע"פ שו"ע קעח ב ומשנ"ב ס"ק לג ועי' בה"ל). מנחת יצחק (ח"ו ס'י מח).

²⁰ שמעתי מהגאון רבי מאיר בואנסדארפער זצ"ל שהביא בשיעור לפני שבת שחל ער"פ את דברי מקור חיים לבעל חוות יאיר שכתב עיצה למי שיש חורים בשיניו שישאף טבק, ומתוך שיתעטש יצאו פירורי מאכל מתוך שיניו.

²¹ יש קהילות חסידים שעשו אחר תפילת מנחה קטנה סעודה ג' במיני פירות וזמירות שבת של סעוד שלישית, ויש שזימרו זמירות שבת של סעודה שלישית בבקר בשעה שחילקו את הסעודה. אם משתמש בספרי זמירות שבת הנקיים מחמץ צריך הקפדה מיוחדת שלא יתלכלכו מפת המוציא.

²² השל"ה כתב שהמקיים סעודה שלישית בפירות לכתחילה יקח משבעת המינים, כדעת השבלי הלקט. וכתב הכף החיים שהוא משום שמברכים עליו ברכת מעין שלש.

²³ לחוש לדעת הסוברים שאינו יוצא בזה שאוכל בבקר סעודה שלישית. חמד משה סק ב'. ודעת תורה ס' תמד. חזו"א אגרות קפ"ח.

סגולה גדולה לומר אגרת רבי שמשון מאוסראפאליע הי"ד בפרט בערב פסח וכתב שמוכסח לו שהוא ניצול כל אותה שנה, מכל מכושול ומיתח מושנה ושום אונס. ואל ימשלו בו אויביו וכל שונאיו יפלו תחתיו. וכל אשר יפנה יצליח אמן סלה. עכ"ל.

יט. טבילה בשבת במקוה אחר הצהריים דעת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל להתיר. (מאור השבת ח"ב מכתבים כח ג). ודעת הגאון רבי מאיר בראנסדארפער זצ"ל לאסור.²⁴ לאחר צאת השבת מותר אף להגרמ"ב זצ"ל.

כ. שבת קדושתו המורה מיו"ט לכך אסור להכין משבת ליו"ט. ומ"מ מותר לסדר את הבית כבכל שבת לכבוד שבת קודש. אך אם יש אופן שלפעמים אוכלים מהדבר בשבת עצמו, כגון שיש קטנים וחלושי כח שאפשר שיצטרכו לאכול קודם שקיעה, מותר להפשיר בעוד היום גדול את המאכל. ולכן מותר להוציא כלי או שקית גדולה להפשירו אף שיצטרך לקטן מעט. ואף אם הדברים מונחים בשקיות נפרדות, הואיל והכל ראוי לו, מותר לו להוציאם. (משנ"ב שכו ס"ק נו). אך אם המאכל אינו מוכן אסור להפשירו שהרי אי אפשר להאכילו בשבת לקטן. וכשאינו ראוי לאכילה ע"י הדחק הוא גם מוקצה.²⁵

כא. יש הנוהגים לברך ברכת מאורי האש על נרות יו"ט שע"ג השולחן ואין מעכב אם אינו מקרבם זה לזה, וכן אין מעכב להסתכל בצפרניים. (מבית לוי)²⁶ וכך נהג מרנא השבט הלוי זצק"ל,

מוצאי שבת קודש - ליל יו"ט

א. לאחר צאת הכוכבים, הנשים תאמרנה ברוך המבדיל בין קודש לקודש ויכינו את צורכי הסעודה לקראת יו"ט. ואין לעשות שום מלאכה קודם אמירת ברוך המבדיל. (משנ"ב רצט ס"ק לט)²⁷

ב. בתפילה מעריב של יו"ט צריך לומר ותודיענו. ואם שכח ולא אמר ותודיענו אין צריך לחזור. (בה"ל רצד ד"ה ואם)

ג. הדלקת הנרות בליל יו"ט על ידי נר שהוכן מבעוד מועד. ואחר ההדלקה אסור לכבותו, אלא יניחווה ויכבה מאליו, וה"ה גפרור יניחו בעדינות על המגוש ויכבה מאליו.

ד. המדליק בפתיל צף, צריך לבדוק השעם שהוא מנוקב דיו בכדי להכניס הפתילה, שאם אינו מנוקב אסור ביו"ט לנקבו או להרחיבו. (שש"כ יג כד).

ה. המדליק בכוסית ובתוכה נר, ולאחר ההדלקה נשאת חתיכת מתכת בתוך הכוסית, וכן בנרונים (נרות חימום) שרוצה להשליכם ולהניח במקומם חדשים - לכתחילה יוציא ע"י כלי כגון כף או מזלג, ומעיקר הדין יכול להוציא בידו.²⁸

ו. פתילות של צינורית הפלא, אם ראויים להדלקה חוזרת אינם מוקצה, ויכול לזרוקם בידינו לפה, אך מכל מקום יוציא שיורי הנר בסמוך לפה, דהוי מוקצה. (שו"ת באר משה ח"ח קסז).

ז. בהדלקת נרות [במוצש"ק] מברכים להדליק נר של יו"ט, וברכת שהחינו.

ח. איש המתגורר לבד בחג ועושה קידוש לעצמו, לא יברך שהחינו בהדלקת נרות של יו"ט רק ברכה על הנרות ומיד יקדש ושהחינו של הקידוש עולה גם לנרות (מטה אפרים תקצ"ט ט). ואישה המתגורר לבדה תברך שהחינו בהדלקת נרות ותכון לכל מצות הלילה. (הגאון רבי מאיר סירוטה).

שמחת יו"ט

א. חייב אדם להיות שמח וטוב לב הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו. (שו"ע תקכט ב). והוא מצות עשה מן התורה דכתיב ושמחת בחגך. (משנ"ב ס"ק טו).

ב. מצוה זו נוהגת גם בנשים. כיצד משמחה, והנשים קונה להם בגדים ותכשיטים כפי ממונו; אם יש לה כבר בגד המשמחה אין חיוב בדוקא לקנות בגד נוסף, ופסק השבט הלוי (י פ ג) שישמחנה בדברים אחרים.

ג. הקטנים נותן להם קליות ואגוזים; וחייב להאכיל לגר, ליתום ולאלמנה עם שאר עניים.

²⁴ בתשובה לאדמו"ר מתולדת אהרן זצ"ל. והביא את המקור חיים דאוסר לעיין בקריאה למחר. והביא שהגאון רמ"א פריינד אמר בשם אביו מה ענין לטבול לכבוד הרגל מכיון שכבר טבל בערב שבת. ועיין בספר דברי יחזקאל החדש שנחלקו שחל יו"ט בערב שבת אם מותר לטבול, דעת דברי יחזקאל שלא לטבול ודעת אחיו הגה"ק מגולויץ שכן לטבול.

²⁵ בשעת הדחק ובמקום הצורך יש להתיר הוצאת דברים שהם רק טרחה בעלמא ולא מלאכה. ע"פ חיי אדם (כלל קנג) שו"ת מהרש"ג (ח"א סי' סא: ג), שעה"צ (תקג ב). ולהכניס למקרר יין או מיץ ענבים לצננו, יש לדון לאסור שהרי אסור לשתות אפילו מעט יין בער"פ משום שהוא מסעד סעיד, ומותר לשתות רק הרבה שהוא גורר את התיאבון. (תעא א). ולכן אצל מי שלא עומד לשתות הרבה לכאורה יש לאסור. אולם לפי מה שכתב המשנ"ב (שם סק"ו) שמתור לטעום פחות מכוס או עכ"פ מרוב כוס, ולכן אם יש צד שיטעם בשבת עצמה, או יטעים לאחד הילדים מותר. וכן אם הבקבוק מונח בחוץ ורוצה לסדר את החדר לכבוד שבת, מותר להניחו במקור שהוא מקומו.

²⁶ עיין הליכות שלמה (מועדים פ"ט הערה 155) שכתב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ואין המנהג להסתכל כ"כ בצפרנים לאור הנר כמו בכל מוצ"ש, וכתב שם שלא לחבר הנרות יחד. ושו"ר שכ"כ במנהגי בעל שו"ע הרב זצ"ל שלא לחבר ולא להסתכל בצפרנים.

²⁷ אבל דבר שהוא רק הכנה משבת ליו"ט, או טלטול מוקצה, מותר אף קודם אמירת ברוך המבדיל. (משנ"ב רצט מ).

²⁸ עיין רעק"א (סי' תקא בהגהות שו"ע) דמתיר. ולתוספת עיין בשש"כ (פרק י"ג הערה פז) בשם הגרש"ז זצ"ל דיש לחלק דהנרות שלנו רק לכבוד יו"ט, דהבית מלא אורה מבלי הנרות. מ"מ הכרעה למעשה שמעתי **הגאון הגדול רבי י"מ שטון שליט"א**.

ברכת מזל טוב לידידנו הרב החסיד ר' אברהם י. ש. גרונדמן שליט"א לרגל שמחת הבר מצוה לבנו יה"ר שייגדל לאילנא ברברא לתפארת הוריו ומוריו	לזכר עולם יהיה צדיק מרנא ורבנא רבינו שמואל הלוי ב"ר ר' יוסף צבי ואזנר זצ"ל בעל "השבט הלוי" גאב"ד זכרון מאיר עלה לגנוי מרומים ליל התקדש חג ט"ו ניסן תשע"ה ולעילוי נשמת בנו הגה"צ רבי חיים מאיר זצ"ל בעל "מחשבת הלוי" גאב"ד זכרון מאיר נלב"ע כ"ה שבט תשפ"א
לעילוי נשמת מרת חנה בת ר' אשר לנדמן ז"ל נדבת בנה הרב ישראל שליט"א	הוצאות הגליון לזכות ידידנו הרב שמעיה יפה שליט"א
לעילוי נשמת הר"ר ישראל אברהם בן ר' זאב הלוי ויזנפלד	